

Zahvalan sam Vojislavu Pejoviću na intervenciji u polemici Ilić-Ivančić, i to ne samo zato što je njegov tekst, po običaju, odličan. Zahvalan sam mu i zato što je iznoseći najznačanije primedbe na Ivančićevu poziciju i potkrepiвши ih odgovarajućim podacima, meni ostavio prostora da se pozabavim nekim mnogo lakšim i zabavnijim zadacima, poput jedne filmske asocijacije, koju sam imao čitajući pomenutu polemiku. U Rajtmanovom filmu, “Hvala vam što pušite”, Nik Nejler, lobista duvanske industrije, dolazi na školski čas kod svog desetogodišnjeg sina, ne bi li, kao i svi ostali očevi, razredu predstavio svoje zanimanje. On to čini na sledeći način:

HVALA VAM ŠTO JEDETE SLADOLED

RASTISLAV DINIĆ

NN: Lobista je pomalo sličan filmskoj zvezdi. Time se ja bavim. Ja zarađujem pričom.

Deca: A o čemu pričаш?

NN: Pričam u odbranu cigareta.

Devojčica: Moja mama je nekad pušila. Ona kaže da pušenje ubija.

NN: Stvarno? A je l' tvoja mama lekar?

Devojčica: Nije.

NN: Naučni istraživač možda?

Devojčica: Ne.

NN: Onda baš i nije neki stručnjak, zar ne? Ne sekiraj se, u redu je slušati svoju mamu. Mislím, dobro je slušati svoje roditelje. Sve što hoću da kažem jeste da će uvek biti ljudi koji će vam govoriti šta treba da radite i mislite. Verovatno već ima ljudi koji vam to govore, je l' tako?

Deca: Tako je!

NN: Sve što hoću da vam kažem jeste da kad god neko pokušava da se ponaša kao nekakav stručnjak, vi uvek možete da mu odgovorite – “A ko to kaže?”

Deca: Dakle, pušenje je zdravo?

NN: Ne, ne, nisam to rekao. Ono što hoću da kažem jeste da morate da mislite sami za sebe. Morate

da se suprotstavite autoritetima. Ako bi vam roditelji rekli da je čokolada opasna, da li biste im poverovali?

Deca: Ne!

NN: Upravo tako. Stoga, umesto da se po pitanju cigareta ponašate kao ovce, možda bi trebalo sami da otkrijete istinu.

Kada Ivančić kaže: “Do smrti ću se boriti protiv toga da se uz korišćenje tzv. javnog interesa kriminalizira moje pravo na užitek samouništenja, dok god time ne ugrožavam nikoga drugog!”, on zapravo parafrazira poznatu Milovu tezu da država ima prava da ograniči slobodu pojedinca samo u slučajevima kada ovaj svojim ponašanjem nanosi štetu drugima. Država dakle nema prava da se ponaša paternalistički, odnosno nema prava da nam diktira kako treba da živimo svoj život, pa čak ni ako je to za naše dobro.

Međutim, u istoj knjizi u kojoj se zalaže za ovaj princip, Mil kaže i nešto drugo. Ako je neko pošao da pređe most, ne znajući da je most oštećen i da ne može izdržati njegovu težinu, mi imamo prava da ga u tome sprečimo, to nije ograničavanje njegove slobode, jer sloboda podrazumeva mogućnost da činimo ono što želimo, a on svakako ne želi da se nađe u reci. U većini slučajeva, međutim, fizičko sprečavanje nije neophodno, dovoljno je da ga obavestimo o posledicama određenih postupaka i prepustimo mu da sam odluči šta će učiniti. Ovo nije paternalizam.

Dužnost dobrog zdravstvenog i seksualnog obrazovanja, dakle, nije propagiranje jedne posebne vizije dobrog života – seksualne apstinencije, na primer, ili pak seksualnog pro-

miskuiteta (a konzervativci se suprotstavljaju uvođenju ovog predmeta smatrajući da on propagira upravo ovo potonje), već prosto upoznavanje učenika sa činjenicama koje se tiču zdravlja i seksualnog života, činjenicama koje ih ne sprečavaju da donose sopstvene informisane odluke na ove teme, već ih, naprotiv, za to osposobljavaju. Naučiti maloletnice kako da izbegnu neželjenu trudnoću, ne znači nametati im puritanske seksualne norme, već upravo omogućiti im da sačuvaju sopstvenu autonomiju (kako nas Pejović s pravom podseća – maloletnička trudnoća ozbiljno umanjuje šanse za sticanje visokog obrazovanja i pronalaženje pristojnog posla, a samim tim i radikalno sužava životne izbore i umanjuje mogućnost za upravljanje sopstvenim životom).

Nije dakle pitanje u tome je li sigurna i kvalitetna kopulacija stvar javnoga interesa ili osobne autonomije, već u tome da nedostatak osnovnog seksualnog obrazovanja ugrožava upravo osobnu autonomiju. Ispravno koncipirano seksualno obrazovanje svakako jeste i u javnom interesu, ali je i u interesu očuvanja osobne autonomije svih učenika i učenica. Ovde, dakle, nema konflikta. Baš kao što ga nema ni u zdravstvenom obrazovanju koje bi učenicima predočilo osnovne činjenice o različitim bolestima zavisnosti – zavisnost, naime, kao što joj samo ime kaže, kompromituje autonomiju.

Može li se, da iskoristimo Ivančićevu metaforu, “smazati visokokalorični sladoled s gustim čokoladnim preljevom”, a da to “zaista nema nikakve veze s tržištem, osim ako u to ne računamo profitni interes sladoledara”? Može, taman toliko koliko se može skočiti sa desetospratnice i uživati u prijatnom povetarcu,

a da to nema nikakve veze sa silom gravitacije. Jer izvan prostora javne moći (u ovom slučaju – škole), ne vlada bestežinsko stanje, već neumoljivo gravitaciono polje privatne moći, koja nam ništa nije dužna, koja nam ništa nije obećala, i koju ne možemo držati za reč. Siromašni, oni sa dna socijalne lestvice, pred njom su posebno nemoćni. Beda i nemaština ugrožavaju našu autonomiju, i čine nas posebno sklonim da podlegnemo iskušenjima, posebno onim koja mogu nakratko poboljšati naše raspoloženje, ali dugoročno uništavaju naše zdravlje i životne izgledе – poput alkohola, duvana i onoga što Amerikanci prikladno zovu – *comfort food* – “utešne hrane”, bogate šećerom i mastima. Siromašni ljudi procentualno troše više novca na ove proizvode nego oni dobrostojeći, a imaju znatno manje mogućnosti da saniraju negativne posledice izazvane njihovim konzumiranjem. Ako uklonimo državne “sigurnosne mreže”, oni neće ostati da lebde u vazduhu, već će ubrzano početi da se strmoglavljuju ka dnu.

Autonomija nije svemoćna magijska sposobnost, njeno praktikovanje zahteva određenu društvenu i institucionalnu podršku. Bez ove podrške, ona postaje tek retorički trik u propagandnom govoru Nika Nejlera.

[Peščanik.net, 28. 7. 2012.]

Michael Apple, Dean Duda, Branko Romčević i Viktor Ivančić.